

Gemeenten hebben weinig invloed op inkomsten

De onroerendezaakbelasting (ozb) is na de rijksuitkeringen verreweg de grootste inkomstenbron voor gemeenten. De ozb-opbrengst is echter een relatief kleine inkomstenbron in vergelijking met de rijksuitkeringen die gemeenten ontvangen. Daardoor moeten gemeenten de ozb aanzienlijk verhogen om een uitgavenstijging van één procent te financieren. Dit wordt het hefboomeffect (ook wel vliegwieleffect of gearing) genoemd.

De figuur laat voor alle gemeenten in Nederland het percentage zien waarmee de ozb-tarieven moeten worden verhoogd om een uitgavenstijging van één procent mogelijk te maken. In 2019 is dit percentage gemiddeld 15,6 procent. De mate waarin de bestedingen via de ozb worden gedekt, verschilt wel aanzienlijk tussen gemeenten, en de hefboom dus ook. In Zoeterwoude en Bloemendaal moet de opbrengst uit de ozb met vijf procent stijgen om de uitgaven met één procent toe te laten nemen. Amsterdam vormt met een hefboom van 34 procent het andere uiterste, gevolgd door Den Haag (28 procent). Met andere woorden: Amsterdam moet zijn ozb-opbrengst met een veel hoger percentage verhogen dan Bloemendaal voor dezelfde uitgavenstijging. De verschillen in het hefboomeffect komen voor een groot deel doordat de ene gemeente een hoger totaalbedrag aan rijksuitkeringen ontvangt dan de andere.

In 2015 hebben rijk en provincies taken overgedragen aan gemeenten (Participatiewet, jeugdzorg en Wet maatschappelijke ondersteuning). De uitgaven van gemeenten stegen, net als de ontvangen rijksuitkeringen, maar het gemeentelijke belastinggebied (de omvang en diversiteit van gemeentelijke heffingen) werd niet uitgebreid. Deze decentralisaties hebben het hefboomeffect dan ook versterkt. In 2014 was het hefboomeffect gemiddeld 14,6 procent, in 2015 stijgt dit tot 15,7 procent. Gemeenten moeten dus meer taken uitvoeren, maar de mogelijkheid om klappen op te vangen of eigen beleid uit te voeren is door de grote afhankelijkheid van rijksuitkeringen beperkt. Dat is niet wenselijk.

Er is al lange tijd een discussie gaande over een uitbreiding van het gemeentelijke belastinggebied. Hoog tijd om hier stappen in te zetten.

Corine Hoeben (Centrum voor Onderzoek van de Economie van de Lagere Overheden)

Figuur 1 Hefboomeffect per gemeente

